

MODERN MEYVECİLİK VE EKONOMİK DEĞERLENDİRMESİ

Fatma Pınar Öztürk, Meltem Emre, Dilek Karamürsel, Gökhan Öztürk, Enver Murat Dolunay
Meyvecilik Araştırma İstasyonu Müdürlüğü- Eğirdir Isparta

TARIM TÜRK DERGİSİ- Kasım-Aralık-2013 sayı:44

Dünya meyve ticaretinde söz sahibi olabilmek, pek çok bileşeni olan bir konudur. Birim alandan elde edilen ürün miktarını ve kaliteyi artırmak, birim ürün maliyetlerini düşürmek rekabet bileşenlerinin en önemlilerindedir. Bu anlamda modern meyvecilik başlığı altında bodur anaçlarla üretim yapmak bir zorunluluktur. Bodur anaçların kullanımı her ne kadar oldukça eski tarihlere dayanıyorsa da modern meyvecilik açısından ticari olarak 1960'lı yıllarda kullanılmaya başlanmıştır (Anonim, 2007). Yapısal olarak küçük aile işletmelerinden oluşan Türkiye meyve işletmeleri açısından rekabet şansı doğurabilecek öneme sahip olmasına rağmen, yüksek oranda örgütlenme yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar nedeni ile bu değişime ayak uydurmakta gecikmiştir. Türkiye meyve yetiştiriciliğinde bodur anaçların kullanımı için elma yetiştiriciliğindeki gelişmeler çarpıcı bir örnektir. Ülkede elma yetiştiriciliği, 1970'li yıllara kadar çöğür anaçlarına kültür çeşitlerinin aşılması ile yapılmakta idi. 1970'li yıllardan sonra "spur" adı verilen yarı bodur gelişen çeşitlerle üretime başlanmıştır (Dolunay, 2007). Son 10 yılda özellikle elma üretiminde bodur anaçlarla bahçe tesisi büyük ivme kazanmıştır. Üreticiler, gerek ekonomik ömrünü tamamlamış bahçeleri yenilerken gerekse yeni bahçe tesis ederken kuvvetli anaçlar yerine bodur anaçları tercih etmektedirler.

Modern meyvecilikte hedef, birim alandan daha yüksek ve kaliteli ürün eldesi, etkin girdi kullanımınıdır. Diğer bir deyişle hedef, daha düşük masraf, daha yüksek gelirdir. Nitekim çoğu ülkelerdeki üretim artışları da üretim alanlarındaki önemsiz artışlardan ziyade esas olarak daha yoğun üretim metotlarından kaynaklanmıştır. Birçok ülkede üretim alanlarında daralma gözlenirken, verimlilik artışları dikkat çekmektedir. Yetiştirme teknikleri, girdi kullanımı ve üretici pratiklerindeki değişim neticesinde birim alana elma verimi, 20 yıllık süreçte % 74,22 artmıştır. Örneğin; Hollanda'da hektara 4.500 ağaç yetiştiriciliği, yoğun yetiştiricilik sisteminin en dikkat çekenidir. Arjantin'de, yoğun bahçeler ve yüksek teknolojinin kullanılmasının bir sonucu olarak üretim alanlarındaki azalmaya rağmen üretim miktarları % 25 artmıştır (Anonymus, 2012). Dünya elma üretiminde 2. sırada olan Amerika'da üretimin tamamı M9, M26, Mac9, B9, Geneva 11, 16, 30, 65, MM106, MM111 gibi

klon anaçları ile yapılmaktadır. Bruille ve Barritt (2005), geçtiğimiz 10 yılda Fransa, Almanya ve İtalya'da plantasyonların M9 anacının klonları ile kurulduğunu, bu plantasyonların dikim sıklığının (sırasıyla) 2500-3500, 2800-3500, 3300-4000 ağaç/ha olduğunu bildirmişler, İtalya'da teknik olarak bilinçli bir üreticinin, 50 ton/ha'dan fazla, yüksek kaliteli meyve alacağını, en iyi üretim bölgelerinde verimin genel olarak 60 ton/ha'ın üzerinde olduğunu söylemişlerdir (Öztürk ve ark., 2011).

Elma yetiştiriciliğinde ülkemizde hektara ortalama 14,4 ton ürün alınırken; ABD'de hektara 28,2 ton, İtalya'da 35,8 ton ürün alınmaktadır (Karamürsel ve ark., 2011). Dünya elma üretiminde 3. sırada yer alan Türkiye birim alandaki verim sıralamasında maalesef 16. sırada yer almaktadır (Anonymus, 2012).

Meyvenin pazar değerinin belirlenmesinde etkili ve en önemli faktörlerden birisi kalitedir. Bu nedenle meyve üreticileri, verim ile birlikte kaliteli, pazarlanabilir meyve miktarını artırmaya yönelik uygulamalara odaklanmışlardır. Dikimden sonraki kültürel uygulamalar, toprak ve iklimsel olaylar, meyve kalitesini etkileyebilir. Ancak meyve kalitesini etkileyen en önemli faktör anaçtır. Ayrıca bodur anaçların verimlilik üzerine etkileri oldukça fazladır. Kuvvetli gelişen anaçlara göre bodur anaçlar, daha fazla meyve bağlarlar (Özongun, 2011).

6-8 m yüksekliğindeki çöğür anaçlı ağaçlardan oluşan bir elma bahçesi ya da 8-12 m uzunluğunda bir kiraz bahçesinde hasat işçiliği oldukça zordur. Hasat sırasında meyvelerde meydana gelen yara ve berelenmeler meyvelerin pazar değerini düşürür. Ağaçların büyük olmasından dolayı çöğür anaçlı bahçelerde ilaçlama ve diğer kültürel işlemler için işgücü ve girdi etkinliği de düşer.

Özetle bodur meyve yetiştiriciliğinin üretici açısından birçok avantajı vardır. Bu avantajlar şu şekilde maddeleştirilebilir;

- Birim alandan daha fazla ürün alınmaktadır.
- Meyve ağaçları erken yaşta verime yatar.
- Hastalık ve zararlılarla mücadele daha etkili biçimde kontrol edilir.

- Meyve iriliği ve renk yönünden daha kaliteli ve bir örnek ürünün elde edilmesi sonucu pazarlanabilen meyve oranı artar.
- Arzu edilen terbiye sistemini uygulamak daha kolaydır.
- Yatırım masrafları ilk yıllarda geriye döner.
- Her yıl ve düzenli ürün alınır.
- Değişen şartlar ve pazar isteklerine uyabilen yeni tür ve çeşitler yetiştirilebilir.
- Budama, seyreltme ve hasat gibi kültürel işlemlerin yerden yapılabilmesi nedeniyle üretim maliyetinde azalma ve işgücünde tasarruf sağlanır (Öztürk, 2008).

Çizelge 1'de çöğür ve bodur anaçlarla bahçe tesisi masrafları elma örneği ile karşılaştırılmalı olarak verilmiştir. Tüm anaçlar için sulama sistemi için masraflar, günümüzün gereği olarak damla sulama sistemine göre hesaplanmıştır. Bir elma bahçesi için değişen masraf; o yılki üretim faaliyeti için kullanılan işgücü, materyal (su, ilaç, gübre, ambalaj malzemesi vs.) ve alet- makine kira bedellerini, sabit masraf; o yılki üretim faaliyeti için kullanılan genel giderleri (sigorta, vergi, faiz, elektrik, yakıt, yönetim gideri vb), yatırım masraflarını (sermaye faizi, amortisman vb.) ve arazi kirasını, toplam üretim/tesis masrafı da değişen ve sabit masrafların toplamını ifade eder.

Çizelge 1. Farklı Anaçlarla Elma Üretiminin Tesis Masrafları (1 hektar)

Masraflar	M 9		MM 106		ÇÖĞÜR	
	İlk Tesis Yılı Masrafı	Toplam Tesis Masrafı (2 yıl)	İlk Tesis Yılı Masrafı	Toplam Tesis Masrafı (3 yıl)	İlk Tesis Yılı Masrafı	Toplam Tesis Masrafı (4 yıl)
Değişen Masraf	39620,2	43094,4	13827,2	22001,4	8130,0	20640,0
Sabit Masraf	4188,6	7292,8	3414,8	9660,0	3244,0	12619,0
Toplam Masraf	43808,8	50387,2	17242,0	31661,4	11374,0	33259,0

İlk tesis yılı masrafı, birim alandaki fidan sayısının ve fidan fiyatlarının daha fazla olması nedeni ile M9 anaçlı bahçe tesisinde yüksektir. Bunun neticesinde 2 yıllık tesis dönemi en yüksek olan anaç da M9 anaçtır. MM106 anaçlı bahçe tesisinde çöğür anaçlı elma bahçesine göre birim alana daha fazla bitki dikilmesi ve yüksek fidan fiyatına rağmen, kısa süren gençlik kısırlığı dönemi (3 yıl) nedeni ile daha düşük tesis masrafı gerektirmektedir.

Bu anaçlarla kurulan bahçeler için tam verim yılında üretimin karlılık durumu, birim ürün maliyetleri gibi karlılık göstergeleri Çizelge 2’de verilmiştir.

Çizelge 2. Farklı Anaçlarla Elma Üretiminin Karlılık Durumu (1 hektar)

	M 9	MM 106	ÇÖĞÜR
Verim (kg/ha)	70000,00	55000,00	40000,00
Satış Fiyatı (TL/kg)	1,10	1,10	0,95
Toplam Gelir (TL/ha)	77000,00	60500,00	38000,00
Değişen Masraflar (TL/ha)	11318,10	10700,80	8700,00
Sabit Masraflar (TL/ha)	9218,10	7014,90	5755,00
Toplam Masraflar (TL/ha)	20536,20	17715,70	14455,00
Brüt Kar (TL/ha)	65681,90	49799,20	29300,00
Net Kar (TL/ha)	56463,80	42784,30	23545,00
Maliyet (TL/Kg)	0,29	0,32	0,36

1 hektar çöğür anaçlı elma bahçesinden yaklaşık 40, M9 anaçlı tam bodur elma bahçesinden 70, MM106 anaçlı yarı bodur elma bahçesinden 55 ton verim alınmaktadır. Yüksek verimin yanında pazarlanabilir ürün miktarında ve kalitede artış sağlanmaktadır. Meyve iriliği ve renk yönünden daha kaliteli ve bir örnek ürün elde edildiğinden bodur anaçlı meyvelerin birim fiyatı (1,1 TL/kg), çöğür anaçlı meyvelerden (0,95 TL/kg) yüksektir. İlaçlama, ışık yönetimi gibi kültürel işlemlerin etkin uygulanabilmesi sonucu ıskarta meyve oranı düşük, pazarlanabilir ürün miktarı yüksek olduğundan toplam gelir daha yüksek gerçekleşmektedir. Toplam tesis ve üretim masraflarının daha yüksek olmasına rağmen verimin ve kaliteli meyve oranının yüksek olması, kaliteli ürünün prim fiyatla pazarlanması, brüt kar, net kar ve birim maliyet bakımından bodur anaçlarla yapılan üretimin daha karlı olmasını sağlamaktadır. Bunun yanında gençlik kısırlığı döneminin kısa olması bodur anaçlarla tesis edilen bahçelerde yatırımın erken dönemde geri dönüşünü de beraberinde getirmektedir.

İşletmelerin büyük ölçekli olması, modern yetiştiriciliğe geçişte yoğun sermaye gerektiren yatırımların yapılmasını kolaylaştırırken, küçük ölçekli işletmeler için bu tür yatırımlar yapmak oldukça zordur. Son yıllarda gerek yeni tesis edilen gerekse yenilenen bahçelerde, modern yetiştiricilik metotlarının uygulandığı sık dikim elma bahçelerine doğru bir dönüşüm gerçekleşmekle birlikte özellikle ticari olarak kapama bahçeler şeklinde üretim yapılan bölgelerde, küçük işletme ölçeği, bu dönüşümün önündeki en büyük engellerdendir. Ne var ki; verim ve kalite problemlerinden kaynaklanan sorunların çözümü için modern yetiştiricilik metotlarına geçiş zorunludur. Girdi temininden başka pazarlama aşamasında da etkin, hatta sanayi ile entegre olmuş üretici örgütleri çatısında, üreticilerin bir araya gelmeleri, bu anlamda büyük katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Anonim2007,http://www.tarimkutuphanesi.com/BODUR_MEYVE_YETISTIRICILIGI_00458.html (Erişim Tarihi: Haziran 2012).

Anonymous 2012,. Production and trade statistics [online], Food and Agriculture Organization of the United Nations. <http://faostat.fao.org/site/339/default.aspx> (Erişim Tarihi: Haziran 2012).

Dolunay, E. M., 2007, Elmada Klona Anaçları. http://www.tarimkutuphanesi.com/ELMADA_KLON_ANACLARI (Erişim Tarihi: Haziran 2012).

Özongun, Ş., 2011, Elma Kültürü: Elma Çeşitleri. Akgül, H., Kaçal, E., Öztürk, F. P., Özongun, Ş., Atasay, A., Öztürk, G. (ed.), Eğirdir, s:45.

Öztürk, G., 2008, Meyve Ağaçlarında Budama ve Terbiye Sistemleri. Yayın no:16 http://www.marim.gov.tr/bilgi_kaynagi/budama.pdf

Öztürk, F. P., Karamürsel, D., Emre, M., 2011, Elma Kültürü: Dünyada Elmanın Ekonomik Yeri. Akgül, H., Kaçal, E., Öztürk, F. P., Özongun, Ş., Atasay, A., Öztürk, G. (ed.), Eğirdir, s:13.

Karamürsel, D., Öztürk, F. P., Emre, M., 2011, Elma Kültürü: Global Elma Endüstrisi ve Üretim Ekonomisi. Akgül, H., Kaçal, E., Öztürk, F. P., Özongun, Ş., Atasay, A., Öztürk, G. (ed.), Eğirdir, s:464.